

O RUKOVOĐENJU U RATU

Na početku članka autor¹ ističe da problem rukovođenja oružanim snagama, kako u toku pripreme tako i samog izvođenja rata, zauzima važno mesto i da specifičnosti eventualnog raketno-nuklearnog rata čine taj problem još aktuelnijim. Međusobni odnosi politike i strategije, političkog i vojnog rukovodstva u užem smislu, kolektivnosti i jednostarešinstva u savremenom ratu imaju veliki značaj za rad starešina.

Kamen temeljac, odnosno osnovu za rešavanje problema rukovođenja u ratu predstavlja, po autorovom mišljenju, marksističko-lenjinističko učenje o ulozi narodnih masa i ličnosti u istoriji. Odlučujuću ulogu u toku rata, a naročito za njegov ishod, ima narod, pre svega onaj njegov deo koji se nalazi u sastavu oružanih snaga. Lenjin je pisao da „ratove sada vode narodi” i da je „pobeda u svakom ratu, na kraju krajeva, uslovljena stanjem morala onih masa koje na bojištu prolivaju svoju krv”.

Sasvim je izvesno da će novi svetski rat, ukoliko do njega dođe, zahvatiti sve kontinente i angažovati još šire narodne mase. Mnogomilionske armije, koje se stvaraju i obučavaju u miru, neposredno će voditi oružanu borbu. U njima se i sada održava visok stepen bojne gotovosti, čiji je značaj u savremenim uslovima naglo porastao. Snage opremljene raketno-nuklearnim oružjem naglo porastao. Snage opremljene raketno-nuklearnim oružjem u stanju su da u prvim danima, pa čak i u prvim časovima eventualnog svetskog sukoba, nanesu neprijatelju odlučujući poraz i time predodrede ishod rata.

Priznavajući odlučujuću ulogu narodnih masa, marksisti-lenjinisti pridaju ogroman značaj rukovođenju zemljom i oružanim snagama u ratu. Pobeda naroda u ratu, upozoravao je Lenjin, ne postiže se samo po sebi, automatski, već umešnim političkim i vojnim rukovođenjem.

Rukovođenje trupama u savremenom ratu zahteva duboko naučnu motivaciju donesenih odluka i pravilan odnos između objektivnih i subjektivnih faktora. Zbog toga se i delatnost političkih i vojnih rukovodilaca ne zasniva na kolebljivim, subjektivnim pretpostavkama, već na objektivnoj stvarnosti, pravilnom shvatanju i umešnom iskorišćavanju zakonitosti rata. Upravo to i predodređuje karakter rukovođenja u ratu.

Neophodnost postojanja jedinstvenog političkog i vojnog rukovodstva u savremenom ratu (imajući u vidu rat između pojedinih država ili koalicija) proističe iz same njegove suštine. Poznato je da je rat produženje politike nasilnim sredstvima. Prevashodan položaj politike u odnosu na oružanu borbu neizbežno dovodi do toga da država ruko-

¹ Генерал-майор В. Земсков: Важный фактор победы в войне, Красная звезда od 5. januara 1967. godine.

vodi ratom preko odgovarajućeg vojnopoličkog organa. I prvi i drugi svetski rat su pokazali da rukovođenje oružanom borbom ne može biti stvar samo vojnog rukovodstva.

Tok i ishod rata Lenjin je razmatrao kao rezultat međusobnog odnosa čisto vojnih, vojnoekonomskih i političkih snaga. Ta tri međuzavisna elementa imaju karakter objektivnih zakona i označavaju da država po potrebi učestvuje u ratu svim raspoloživim rezervama i sredstvima. Pravilna upotreba tih rezervi i sredstava leži ili na političkom rukovodstvu ili na vladi zemlje.

Međutim, rat nije samo politika, niti samo oružana borba. Neposredno i kvalifikovano rukovođenje tom borbom — pripremom i izvođenjem borbenih dejstava oružanih snaga — poverava se vojnom rukovodstvu i štabovima, vojnim specijalistima i odgovarajućim političkim organima armije i ratne mornarice. Ne treba shvatiti, ističe autor, da političko i vojno rukovodstvo postoje i deluju izolovano. Baš obratno, političari i stratezi rešavaju pitanja rata udruženim naporima, dopunjavajući jedan drugog.

Političko rukovodstvo određuje ciljeve rata, pa prema tome i granice do kojih ga treba voditi; ono, takođe određuje karakter učesća države u ratu, stepen opštih napora, predviđa strategiju koje se treba pridržavati i određuje odnos sa drugim zemljama itd.

Vojno rukovodstvo, shodno jedinstvenoj opštepoličkoj liniji, odlučuje kako što brže rešiti zadatke koje je postavilo političko rukovodstvo, razrađuje operativni plan upotrebe oružanih snaga u ratu, određuje šta treba učiniti za njihovo tehničko opremanje i materijalno obezbeđenje, organizuje i izvodi operativnu, borbenu i političku obuku jedinica itd.

Govoreći o odnosu između političkog i vojnog rukovodstva, autor u drugom delu članka iznosi da se poslednjih godina u inostranoj štampi čine pokušaji da se politika odvoji od rata i dokaže da je političko rukovodstvo tobože izgubilo ulogu u savremenom ratu. Dokazujući suprotno, on ističe da će u slučaju raketno-nuklearnog rata uloga političkog rukovodstva neobično porasti. To objašnjava nizom objektivnih okolnosti.

P r v o, novi svetski rat predstavljaće odlučujući sukob dva dijame-tralno suprotna sistema — socijalističkog i kapitalističkog, u koji će biti uvučene ne samo mnogomilionske armije, već i čitavi narodi jedne i druge strane. Prirodno, to će zahtevati precizno određivanje političkih ciljeva rata i svestrano organizovanje masa, što nije moguće bez političkog rukovodstva.

D r u g o, ako dođe do raketno-nuklearnog rata, on će — po mišljenju autora — biti rat koalicija. Pred svaku od zaraćenih strana postaviće se složen zadatak uspostavljanja pravilnih odnosa kako sa saveznicima, tako i sa neutralnim zemljama. Sasvim je očigledno da je taj zadatak potpuno u nadležnosti političkih rukovodilaca.

N a j z a d, političko rukovodstvo ne sme ispustiti ispod kontrole savremeno oružje s obzirom na njegove uništavajuće osobine.

Međutim, sve to ne znači da se sada umanjio značaj čisto vojnog rukovodstva u ratu. Obratno, uloga vojnog rukovodstva u izvojevanju pobeđe takođe je neobično porasla.

Vojnotehnička revolucija postavila je nove, povećane zahteve u pogledu pripreme i upotrebe oružanih snaga, dovela je do novih principa i formi borbenih dejstava, do razvoja specifičnih veza i odnosa između čoveka i tehnike u ratu i do automatizacije sistema komandovanja jedinicama.

Danas, kada međukontinentalna dalekometna raketa može za 30 min. da savlada odstojanje od 10.000 do 12.000 km, sasvim su drugi značaj dobili faktori kao što su: iznenađenje, prostor i vreme. Oružana borba, po mišljenju autora, može odjednom da poprimi međukontinentalne razmere, dok će upotreba raketno-nuklearnog oružja, s obzirom na njegovu efikasnost, imati ne samo operativni već i strategijski značaj.

Sve to povećava ulogu vojnog rukovodstva, posebno u prvim časovima i danima rata. Istovremeno je i političko rukovodstvo prinuđeno da se aktivnije i u većoj meri angažuje u rešavanju čisto vojnih problema. Zbog toga se već danas formiraju neophodni vojnopolitički organi za rukovođenje zemljom i oružanim snagama u slučaju rata. Na primer, u SAD takav organ predstavlja Savet nacionalne odbrane, na čelu sa predsednikom; u Francuskoj — Komitet odbrane, takođe na čelu sa predsednikom; u SR Nemačkoj — Savet odbrane, pod predsedništvom kancelara itd.

Autor smatra da koalicioni karakter eventualnog rata već danas, u mirno vreme, izaziva stvaranje zajedničkih vojnopolitičkih organa za rukovođenje snagama i sredstvima savezničkih grupacija. Glavni organi političkog i vojnog rukovodstva u odbrambenom savezu socijalističkih zemalja, stvorenom na osnovu Varšavskog pakta, su: Politički konsultativni savet i Objedinjena komanda oružanih snaga.

U trećem odeljku autor razmatra odnos između kolektivnog rukovođenja i jednostarešinstva u ratu. S obzirom na to što je rukovođenje zemljom i oružanim snagama u ratu strogo centralizovano, ono se — uporedo s tim — zasniva na principu kolektivnosti. Otuda je prirodno što je značaj ovog principa u savremenom ratu neobično porastao. Neizbežnost istovremenog raketno-nuklearnog dejstva po vojnim i najvažnijim ekonomskim, administrativnim i političkim centrima, kao i nepostojanje izrazitih granica između fronta i pozadine, zahtevaće sveobuhvatno rešavanje pitanja odbrane zemlje. Ogroman razvoj borbenih dejstava u prostornom smislu i njihova neuobičajena intenzivnost i brzina izvođenja davaće obilje informacija, čiju obradu i pravilnu ocenu, odnosno donošenje najbolje odluke, može uspešno sprovesti samo kolektivni um. Na kraju, upotreba svih vidova oružanih snaga i rodova vojske, bez čega se ne može ni zamisliti pobeda u savremenom ratu, takođe zahteva kolektivno rukovođenje. Zbog toga princip kolektivnog rukovođenja i prožima sve instance vojnog organizma.

Mada se priznaje neophodnost i važnost kolektivnosti u vojnopolitičkom rukovođenju, ne smeju se umanjiti značaj jednostarešinstva i uloga pojedinih vojskovođa i komandanata u izvojevanju pobede. Princip jednostarešinstva u vojnoj organizaciji Lenjin je smatrao kao objektivnu nužnost, govoreći da je jedinstvo volje i akcije velikih masa ljudi, kao i železnu disciplinu i organizovanost moguće postići podređivanjem volje hiljada volji jednog čoveka, besprekornim potčinjavanjem masa jedinstvenoj volji rukovodilaca.

78311 Ako svest svakog čoveka, prema zapažanju Marksa i Engelsa, od samog početka predstavlja sveukupnost proizvodnih odnosa, rukovodilac je, tim pre, produkt svog društva. Autor ističe da je upravo sovjetska stvarnost, odnosno socijalističko društvo, predvođeno komunističkom partijom, formiralo lik vojskovođa i komandanata koji su više puta dokazali svoju prednost nad buržoaskim vojnim rukovodiocima.

Međutim, marksisti-lenjinisti ne apsolutiziraju ulogu vojskovođe. Još je Engels, analizirajući ratove u prošlosti, pisao: „...Uticaj genijalnih vojskovođa, u najboljem slučaju, svodio se na to što su prilagođavali način borbe novom oružju i novim borbicima.”

Da bi opravdao svoju predodređenost, vojni rukovodilac mora da stekne mnoštvo, ponekad natprosečnih kvaliteta. Savremeni rat postavlja pred njega još veće zahteve. Najopštije rečeno, ti zahtevi se svode na sledeće: visoka idejnost i partijnost u svemu, posedovanje svestranog i dubokog znanja iz vojnog dela i ratne veštine, odlično razvijen intelekt, snažna volja, hrabrost i odlučnost, spremnost preuzimanja na sebe bilo kakve odgovornosti, gotovost za razumni rizik, visoka organizovanost i operativnost u radu itd. Pri tome je veoma važno da intelektualne osobine i snažna volja vojnog rukovodioca čine celinu i da, po mogućnosti, budu jednako razvijene. Nije dobro ako, na primer, snažna volja čoveka u znatnoj meri preovlađuje nad intelektualnim osobinama, i obratno, odsustvo volje teško se može nadoknaditi intelektom.

Razumljivo je što su vojskovođe iz prošlih ratova morale posedovati, a u različitom stepenu su i posedovale, sve te osobine. Međutim, dok su se komandantske osobine ranije ponekad sticale neposrednim rukovođenjem jedinicama u ratu, raketno-nuklearni rat zahtevaće da se takve osobine ispolje odmah. Sada samo onaj vojni rukovodilac koji je stekao i ispoljio rukovodilačke, komandantske kvalitete još u mirno vreme moći će da odgovori svom položaju u ratu.

Raketno-nuklearni rat zahteva da vojno rukovodstvo primenjuje matematičke metode i da umešno obavlja složene operativno-taktičke proračune u vezi sa primenom nuklearnog oružja. Sada se mogućna borbena dejstva neprijatelja ne smeju određivati, kao što se to, na žalost, još ponekad radi „približno” i „orijentirano”, već se mora sve proračunavati tačno u čas, minut i sekund.

Sve je to povećalo ulogu komandanta i štabova (jedinstva u komandovanju). Poznato je da je savremena armija po strukturi složena i zasićena raznovrsnom borbenom tehnikom; njena dejstva se izvode na velikim prostranstvima, veoma intenzivno i dinamično. To zahteva, s jedne strane, precizno uvežban i na bazi najnovije tehnike organizovan rad komandnih i štapskih organa, sa druge, strogo razgraničavanje njihovih funkcija. Ako bi, na primer, komandant preuzeo da izvršava i poslove načelnika štaba, on bi se u njima zapetljao na štetu svoje osnovne dužnosti — rukovođenja jedinicama. Sem toga, to bi dovelo do narušavanja skladnog rada štaba i do osetnog smanjenja kvalifikovanosti i pravovremenosti u komandovanju jedinicama.

Međutim, to nikako ne znači da sada vojskovođa, komandant treba sve svoje dužnosti da prenese na štab. Takva praksa bi pretvorila komandanta u lice koje se samo nalazi uz jedinice. Ukratko rečeno, neumoljiva logika rata zahteva razumno povezivanje individualne vla-

sti sa kolektivnim umom. „Vojskovođa — pisao je poznati vojni teoretičar Zajončkovski — nema razloga da se plaši vojnih savetovanja, već, obratno, treba da ih što češće održava — pod uslovom da se na njima pojavljuje kao valjan domaćin koji zna zašto ih saziva i koji dobro sprovodi postavljeni cilj, a ne kao diletant koji traži za čiju će se tuđu misao priljepiti”. Dobar, veoma dobar savet! — ističe autor.

Odlučno odbacujući i najmanju pojavu subjektivizma u ma kojoj oblasti društvenog života, pa i u vojsci, ističe autor na kraju članka, Komunistička partija Sovjetskog Saveza pridaje veliki značaj radu rukovodećih organa, komandanata i drugih vojnih rukovodilaca i postavlja pred njih važne i složene zadatke radi učvršćivanja odbrambenih sposobnosti zemlje i razbijanja bilo kog agresora. Ti zadaci, po mišljenju autora, mogu se uspešno izvršiti samo na osnovu dubokog shvatanja i umešnog primenjivanja marksističko-lenjinističkog učenja o zakonima razvoja društva, odnosno o zakonima i zakonitostima rata.

G. V.

VOJNI BUDŽET SAD

Predsednik Džonson je i ove godine, krajem januara, podneo Kongresu predlog državnog i vojnog budžeta za narednu fiskalnu (budžetsku) godinu.¹ Konačna odluka o njegovom usvajanju doneta je u drugoj polovini juna.

Prema ovogodišnjem predlogu, državni budžet SAD u fiskalnoj 1968. godini iznosi 135 milijardi dolara, što u odnosu na tekući budžet predstavlja povećanje za 9 milijardi (povećanje državnog budžeta u fiskalnoj 1967. u odnosu na 1966. godinu iznosilo je oko 13,2 milijarde dolara).

Sve veće angažovanje oružanih snaga SAD na prekomorskim područjima, posebno na Dalekom istoku, uslovljava iz dana u dan i sve veće izdatke. Uglavnom su zbog toga i ovogodišnjim predlogom budžeta i predviđena znatno veća finansijska sredstva za potrebe oružanih snaga. Prema zvanično objavljenim podacima, vojni budžet za fiskalnu 1968. godinu predviđen je u iznosu od 76,9 milijardi, što u odnosu na tekući vojni budžet predstavlja povećanje za 4 i po milijarde dolara. Ovaj predlog vojnog bužeta se po iznosu približava najvećim vojnim izdacima koje su SAD imale u poslednje dve godine drugog svetskog rata. Vojni budžet SAD iznosi 57% državnog. I pored ovolikog povećanja, prema zvaničnim podacima objavljenim u američkoj štampi, učešće vojnog budžeta u bruto nacionalnom dohotku se i ove godine smanjuje i treba da iznosi oko 11,3%, prema nešto oko 15% u tekućoj budžetskoj godini.

U ovogodišnji predlog vojnog budžeta nisu uračunata finansijska sredstva Nacionalne agencije za aeronautička i vasijska istraživanja koja su posebno planirana u okviru državnog budžeta. U fiskalnoj 1967. godini ta sredstva su iznosila 5 milijardi, a predlogom novog budžeta predviđeno je povećanje za 300 miliona dolara, što znači da će se za aeronautička i vasijska istraživanja utrošiti ukupno 5,3 milijarde dolara. Ovde treba napomenuti da se veći deo tog programa ostvaruje za potrebe oružanih snaga, čime se vojni budžet objektivno za toliko i povećava. Međutim, u opšti iznos vojnog budžeta uračunati su izdaci za vojnu pomoć inostranstvu, Agencije za nuklearnu energiju oružanih snaga i neki drugi rashodi vezani za nacionalnu odbranu.

Od ukupne sume predviđene vojnim budžetom za fiskalnu 1968. godinu, za potrebe rata u Vijetnamu predviđen je iznos od 21,9 milijardi dolara.² Imajući u vidu eskalaciju rata u Vijetnamu i stalno povećavanje

¹ Fiskalna (budžetska) godina u SAD počinje 1. jula, a završava se 30. juna naredne godine.

² Od početka rata u Vijetnamu zvanično su za njega odobrena sledeća sredstva: u 1965. godini 103 miliona, u 1966. godini 5,812 milijardi i u 1967. godini 19,419 milijardi dolara. Osim toga, tokom prošle i početkom ove godine Kongres SAD je, na zahtev Predsednika, nekoliko puta naknadno odobravao vanredna sredstva u iznosu od više milijardi dolara.

američkih vojnih efektiva na širem području Dalekog istoka, sa sigurnošću se može tvrditi da su izdaci za taj rat objektivno mnogo veći od planiranih, odnosno zvanično objavljenih iznosa. Na takav zaključak upućuju i povremeni zahtevi predsednika Džonsona da Kongres odobri ove ili one mere radi daljeg jačanja oružanih snaga, posebno radi upućivanja novih jedinica na vijetnamsko bojište. Ako se pode od toga da svaka od tih mera (formiranje novih jedinica, nabavka novih vrsta i količina naoružanja i opreme, municije i drugih vojnih potreba, popuna gubitaka u ljudstvu i ratnoj tehnici, izdržavanje snaga marionetskog režima Južnog Vijetnama i dr.) zahteva ogromne materijalne izdatke, neminovno se dolazi do zaključka da su troškovi rata u Vijetnamu znatno veći od planiranih i zvanično objavljenih budžetskih sredstava.

Ministar odbrane SAD Maknamara je i ove godine podneo Kongresu detaljno obrazloženje predloga vojnog budžeta za fiskalnu 1968. godinu, kao i program razvoja oružanih snaga za period od 1968. do 1972. godine. U obrazloženju se, između ostalog, iznosi da je povećanje vojnog budžeta uslovljeno angažovanjem dela snaga u Jugoistočnoj Aziji, stalnim narastanjem brojnog stanja i jačanjem borbene moći oružanih snaga. Za opravdanje tako velikih vojnih izdataka Maknamara navodi da su SAD za manje od 120 dana prebacile u Južni Vijetnam, na udaljenost od oko 16.000 km, preko 100.000 ljudi. Iz ovoga i mnogih drugih pokazatelja proizlazi da SAD troše ogromne snage i sredstva na sprovođenje svoje doktrine.

Da bi se bar približno mogla sagledati tendencija razvoja oružanih snaga i njihova namena, potrebno je najpre osvrnuti se na opštu i namensku raspodelu predloženog vojnog budžeta. Sledeća tabela pokazuje opštu raspodelu vojnog budžeta za fiskalnu 1968. u poređenju sa ostvarenim vojnim budžetom za 1966. i budžetom za tekuću fiskalnu godinu.

N a m e n a	Opšta raspodela vojnog budžeta u milijardama dolara u fiskalnoj:		
	1966. god.	1967 god.	1968. god.
lični rashodi	16,753	20,200	21,823
operativni i nastavni izdaci	14,710	18,600	19,017
nabavka naoružanja i opreme	14,339	18,465	21,632
istraživanje i razvoj	6,259	6,700	7,200
izgradnja vojnih objekata	1,334	1,600	1,600
izgradnja vojnih stanova	647	570	582
civilna odbrana	86	97	100
vojna pomoć inostranstvu	968	1,000	800
troškovi Agencije za atomsku energiju	2,403	2,270	2,330
ostali rashodi	979	1,857	1,779
s v e g a :	58,478	71,359	76,863

Kao što se iz tabele vidi, predviđeni rashodi u gotovo svim stavkama veći su u odnosu na vojne budžete iz prethodnih godina. Pada u oči da je opšta stavka za nabavku naoružanja i opreme veća za oko tri milijarde dolara, što pokazuje da su potrebe oružanih snaga za novim

sredstvima, usled gubitaka u Južnom Vijetnamu i neprestanog povećavanja vojnih kontingenata na vijetnamskom bojištu, iz dana u dan sve veće. Da bi se imala jasnija predstava o izdacima za ovu i te kako važnu stavku vojnog budžeta, kao i orijentacija za koja sredstva se najviše ulaže novac, dajemo pregled predviđenog utroška budžetskih sredstava za nabavku aviona, raketa, brodova i borbenih vozila u fiskalnoj 1968. godini:

Deo naoružanja i opreme za potrebe vidova oružanih snaga	Predviđena sredstva u milijardama u fiskalnoj:	
	1967. god.	1968. god.
<i>Avioni:</i>		
nabavka aviona i opreme za KoV	592.500	768.700
nabavka aviona i opreme za RM i PDS	1,612.170	2,560.400
nabavka aviona i opreme za RV	4,355.300	5,782.000
	<u>6,559.970</u>	<u>9,111.100</u>
<i>Rakete:</i>		
nabavka raketa i raketne opreme za KoV	356.500	769.200
nabavka raketa i raketne opreme za RM	367.730	625.600
nabavka raketa i raketne opreme za PDS	17.700	23.100
nabavka raketa i raketne opreme za RV	1,239.500	1,368.000
	<u>1,981.430</u>	<u>2,785.900</u>
<i>Borbena vozila:</i>		
nabavka borbenih vozila za KoV	359.200	427.700
nabavka borbenih vozila za PDS	3.700	5.100
gradnja brodova za potrebe RM	2,041.200	1,946.400
svega:	<u>10,945.500</u>	<u>14,276.200</u>

Treba istaći da su oružane snage SAD u fiskalnoj 1966. godini imale ukupno 30.554 aviona. Predviđa se da se u narednoj godini dostigne cifra od 34.468, ili za oko 4.000 aviona više. I ovaj podatak jasno ukazuje da američko vojno rukovodstvo nastoji da znatno poveća broj vazduhoplovnih sredstava u sastavu oružanih snaga, u prvom redu avijacije KoV i taktičke avijacije u okviru RV.

U celini, sve stavke opšte budžetske raspodele sredstava proporcionalno se povećavaju, zavisno od njihove važnosti, mesta i uloge u opštoj strukturi oružanih snaga.

I ove godine je osnovna podela vojnog budžeta izvršena prema nameni, odnosno funkcionalnim zadacima jedinica i delova oružanih snaga, a ne po vidovima kako se to ranijih godina činilo. Takva raspodela je uslovljena intencijom grupisanja snaga u skladu sa gledanjima kako na mogućnost izbijanja opšteg nuklearnog rata, tako i lokalnih i ograničenih ratova — uz upotrebu samo konvencionalnog ili i taktičkog nuklearnog oružja. Na taj način je, između ostalog, stvorena i mogućnost efikasnijeg razvoja onih sredstava koja obezbeđuju izvršenje za-

dataka u skladu sa usvojenim koncepcijama i pogledima na vođenje rata u savremenim uslovima. Osim toga, u američkoj vojnoj štampi se ističe da je takav sistem obezbedio racionalnije korišćenje budžetskih sredstava, tj. odstranjeno je dupliranje pojedinih programa razvoja oružanih snaga u okviru vidova i ublažena su međurodovska neslaganja.

U sledećoj tabeli data je osnovna raspodela vojnog budžeta za fiskalnu 1968. godinu po nameni i funkcionalnim zadacima oružanih snaga, sa poređenjem raspodele budžeta u fiskalnoj 1966. i 1967. godini:

N a m e n a	Namenska raspodela vojnog budžeta u milijardama dolara u fiskalnoj:		
	1966. god.	1967. god.	1968. god.
strategijske snage	5,400	7,100	8,100
snage opšte namene	25,500	34,300	34,400
snage vazdušnog i pomorskog transporta	1,400	1,500	1,600
snage opšte podrške	4,300	4,900	5,300
rezervne komponente	2,000	2,600	2,800
istraživanje i razvoj (jedan deo)	5,200	5,400	5,800
snage pozadinske podrške	4,800	6,300	6,000
ostali rashodi	9,878	9,259	12,863
ukupni rashodi:	58,478	71,359	76,863

Strategijske snage, koje su predodređene za upotrebu u opštem nuklearnom ratu, od pre nekoliko godina dele se na strategijske ofanzivne i strategijske defanzivne snage.

Strategijske ofanzivne snage namenjene su za dejstva po neprijateljskim teritorijama i njihovim oružanim snagama. U njihov sastav ulaze: strategijska izviđačka avijacija sa elektronskim sistemima za rano otkrivanje, praćenje i obaveštavanje o neprijateljskim nuklearnim udarima, interkontinentalne dalekometne rakete „Minuteman” (800 I i 200 II) i „Titan” (54 rakete), podmornice na nuklearni pogon naoružane raketama „Polaris” (41 podmornica, svaka sa po 16 raketa), strategijska bombarderska avijacija sa nuklearnim mogućnostima (600 B-52 i 80 B-58) i raketna sredstva vazduh-vazduh, avioni-tankeri za snabdevanje aviona gorivom u vazduhu i dr.

Rakete „Minuteman” čine osnovu strategijskih raketnih snaga. Prema podacima iz američke vojne štampe, oružane snage SAD imaju oko 1.000 raketa tipa „Minuteman I, II i III” koje se nalaze u sastavu 20 raketnih skvadrona, razmeštenih po čitavoj teritoriji SAD. Opšta je tendencija da se rakete „Minuteman I” zamene raketama „Minuteman III” koje imaju veći domet i savremeniji sistem lansiranja i navođenja. Do kraja 1968. godine, za dalje usavršavanje ovog sistema predviđena je suma od 315 miliona dolara. Strategijske ofanzivne snage će i u narednoj godini zadržati 54 rakete (6 skvadrona) „Titan II” koje će postepeno biti zamenjene raketama „Minuteman III”. Ističe se da su rakete „Titan II” zastarele jer imaju relativno mali domet (oko 6.100 nautičkih milja), a njihovo održavanje je veoma skupo.

Prema dugoročnom planu gradnje podmornica naoružanih raketama „Polaris”, ratna mornarica SAD treba do kraja fiskalne 1967. godine da ima u operativnoj upotrebi ukupno 32 podmornice sa 512 raketa. Međutim, SAD su do sada već izgradile 41 podmornicu naoružanu raketama „Polaris”. Do kraja fiskalne 1968. godine, kao što se predviđa predlogom novog vojnog budžeta, ratna mornarica treba da ima u operativnoj upotrebi 41 podmornicu sa ukupno 656 raketa „Polaris”. Takođe treba napomenuti da će od tog broja 13 podmornica biti naoružano raketama „Polaris A2”, a 28 raketama „Polaris A3” (osnovna razlika između ovih tipova raketa je u dometu). Ratna mornarica SAD će i u narednoj fiskalnoj godini nastaviti sa razvojem novog tipa rakete „Poseidon”, kojima će biti naoružane podmornice. Višegodišnji plan razvoja ovih raketa predviđa ukupne troškove za ovo od oko 3,3 milijarde dolara. U budžetskoj godini o kojoj je reč, u te svrhe je predviđena suma od 900 miliona dolara.

Planom razvoja oružanih snaga SAD do 1972. godine predviđeno je da strategijske bombarderske snage imaju ukupno 255 bombardera B-52 i 210 lovaca-bombardera FB-111 (sada u razvoju). Krajem tekuće fiskalne godine, strategijske bombarderske snage treba da imaju ukupno oko 600 bombardera B-52 (12 skvadrona). Postepeno smanjivanje broja ovih aviona obrazlaže se time što strategijska raketna sredstva iz godine u godinu postaju sve usavršenija i efikasnija.

Predlogom novog budžeta i ove godine predviđa se dalje usavršavanje raketnih sistema vazduh-vazduh. U naoružanju bombardera strategijske avijacije i dalje će ostati rakete „Hound Dog” (sve do 1970. godine.)

Sudeći prema podacima iz američke vojne štampe, strategijske ofanzivne snage trebalo je da do kraja juna ove godine imaju ukupno preko 2.600 nuklearnih bojnih glava različite megatonske jačine, i to: 1.000 na raketama „Minuteman”, 54 na raketama „Titan”, oko 600 na raketama „Polaris” i oko 1.000 na avionskim nuklearnim bombama.

Strategijske defanzivne snage namenjene su za odbranu teritorije SAD od eventualnog napada nuklearnim sredstvima i u njihov sastav ulaze: sredstva za izviđanje, radarska sredstva za osmatranje, praćenje, upozorenje i kontrolu, presretačka avijacija, raketna sredstva zemlja-vazduh, sredstva protivsatelitske odbrane, kao i izvesni elementi civilne zaštite. U dugoročnoj perspektivi, čitav sistem odbrane američke teritorije od nuklearnog napada orijentisan je ne samo na odbranu od bombarderske avijacije i raketnih sredstava, već i na izgradnju sinhronizovanog sistema koji treba da objedini sva ostala aktivna i pasivna sredstva, preventivne mere, ograničavanje i ublažavanje posledica nuklearnih udara.

Sistem ranog otkrivanja neprijateljskih nuklearnih udara prilagođen je uslovima masovnog uvođenja nuklearnih sredstava u naoružanje. U komentarima i izjavama američkih vojnih rukovodilaca se ističe da osnovna opasnost za SAD danas ne dolazi samo od bombarderske avijacije naoružane nuklearnim bombama, već i od interkontinentalnih dalekometnih raketa koje se mogu lansirati sa zemlje, podmornica i dr. Posebno se ističe da potencijalni neprijatelj može izvršiti nuklearni

udar po teritoriji SAD i vasijskim sredstvima, zbog čega se poslednjih godina preduzimaju posebne mere radi blagovremenog kontrolisanja vasiona i eventualnog otkrivanja tih sredstava. Celokupan sistem protivvazdušne i protivrakete odbrane SAD integrisan je u okviru Komande za vazдушnu odbranu Severnoameričkog kontinenta. Operativni centar ove komande, koji se nalazi u podzemnim postrojenjima u zapadnom delu SAD, neprekidno održava vezu sa 12 sektorskih operativnih centara, kružno raspoređenih oko američkog kontinenta, a tzv. sistem BMEWS (ranog otkrivanja i upozorenja o napadu balističkih raketa) prostire se kružno — Velika Britanija, Grenland, Aljaska.

Prema zvanično objavljenim podacima, SAD će i u narednoj fiskalnoj godini nastaviti da ulažu velika sredstva za civilnu odbranu koja se tretira kao element stratezijskih defanzivnih snaga za ograničavanje i ublažavanje posledica neprijateljskih nuklearnih udara. Najveći deo izdataka u te svrhe ulažu federalne države, privredne kompanije i pojedinci. Da bi se stimulisala izgradnja skloništa u privatnoj režiji, ističe se da je stepen zaštite od radijacije u javnim skloništima manji za oko 50%. Ovogodišnjim predlogom vojnog budžeta za potrebe civilne odbrane predviđena je suma od 111 miliona dolara.

Snage opšte namene su predviđene za učešće kako u opštem nuklearnom ratu tako i u ograničenim sukobima, gerilskim i protivgerilskim dejstvima. Ministar odbrane Maknamara je podvukao da ove snage u izvesnim slučajevima mogu biti upotrebljene i za izvršavanje izvesnih zadataka, namenjenih stratezijskim ofanzivnim snagama i obratno. Tako se, na primer, u vijetnamskom ratu upotrebljavaju bombarderi B-52, iz sastava stratezijskih ofanzivnih snaga, za izvršavanje zadataka snaga opšte namene u ograničenom ratu.

U sastav snaga opšte namene ulazi veći deo borbenih i pomoćnih jedinica kopnene vojske, pomorskodesantne snage, taktička avijacija ratnog vazduhoplovstva i veći deo snaga ratne mornarice. Ove snage su namenjene za dejstva u svim oblicima ratnih sukoba, sa posebnom orijentacijom na upotrebu u ograničenim ratovima, uključujući gerilska i protivgerilska dejstva. Dolaskom Kenedija na položaj predsednika SAD, snagama opšte namene posvećena je velika pažnja i u njih su uložena ogromna finansijska sredstva. U poslednje dve godine njihova važnost je, zbog masovnog učešća u vijetnamskom ratu, u ogromnoj meri porasla. Kao rezultat toga, broj borbenih divizija kopnene vojske je povećan sa 16 na 19, sve jedinice su reorganizovane na principu ROAD-formacije, znatno su povećane pokretljivost i vatrena moć jedinica, prilično je ojačana avijacija KoV, višestruko su povećane snage za specijalno ratovanje, poboljšane su taktičko-nuklearne sposobnosti jedinica, posebno u Evropi (ističe se da SAD sada imaju u Evropi oko 7.000 taktičkih nuklearnih projektila). Od jedinica kopnene vojske, u sastav snaga opšte namene ulazi: 17 divizija (5 u SR Nemačkoj, 5 u Južnom Vijetnamu, 2 u Južnoj Koreji i 5 na teritoriji SAD u sastavu Udarne komande — snaga stratezijske rezerve), 7 grupa specijalnih snaga, preko 40 divizionata taktičkih raketa, preko 40 divizionata pav-raketa i drugih jedinica za podršku. Međutim, treba istaći da u ove snage nisu uračunati: 21 samostalna brigada, od kojih je 9 pešadijskih (3 u Južnom Vijetnamu, 1 u Berlinu, 1 na Havajima, 2 na Aljasci, 1 u području Kariba i 1 u SAD), a 12 za

podršku, 5 oklopno-izviđačkih pukova, kao i 8 borbeno spremnih divizija rezervnih komponenata koje mogu biti vrlo brzo aktivirane (u fiskalnoj 1968. godini neke od pešadijskih divizija rezervnih komponenata biće preformirane u mehanizovane). Pomorskodesantne snage imaju 4 divizije (2 u Južnom Vijetnamu i 2 na teritoriji SAD i u drugim područjima) i 3 vazduhoplovna vinga. Osim toga, u sastavu rezerve pomorskodesantnih snaga nalazi se još jedna divizija koja takođe može biti vrlo brzo aktivirana. Međutim, treba istaći da je angažovanje dveju divizija u vijetnamskom ratu uslovalo potrebu za formiranjem većeg broja pomoćnih jedinica, kao i jedinica podrške, a naročito helikopterskih (izviđačkih, borbenih i transportnih). Brojno stanje tih snaga u fiskalnoj 1968. godini treba da dostigne cifru od oko 295.000 ljudi.

Taktička avijacija RV koja ulazi u sastav snaga opšte namene ima 135 skvadrona (5 skvadrona više nego u tekućoj fiskalnoj godini), ili oko 4.800 aviona razne namene (uključujući i taktičke avione Rezerve i Nacionalne garde). Od ovog broja, oko 2.600 aviona bazira na teritoriji SAD, a ostatak najvećim delom na području Dalekog istoka, uglavnom u Južnom Vijetnamu, zatim u zapadnoj Evropi. U sastav tih snaga ulaze: izviđačka, lovačka i bombarderska avijacija taktičke namene, vazduhoplovne snage za specijalno ratovanje, taktička transportna avijacija i jedan deo aviona — tankera za snabdevanje aviona gorivom u vazduhu. Vijetnamski rat je posebno uticao na povećanu ulogu taktičkog vazduhoplovstva, kome se iz dana u dan posvećuje sve veća pažnja. Ovde treba posebno istaći ulogu helikoptera i njihovo sve masovnije uvođenje u naoružanje jedinica kopnene vojske i pomorskodesantnih snaga. Iskustva iz vijetnamskom rata govore, ističu Amerikanci, da su helikopteri, osim prvobitne namene — kao izviđačka i transportna sredstva — poslednjih godina naglo dobili i ulogu borbenih sredstava. Na njih se montira najsavremenije naoružanje, počev od mitraljeza raznih kalibara do raketnog oružja taktičke namene. I pored slabosti i nedostataka koje ispoljavaju u borbama protiv snaga vijetnamskog Fronta nacionalnog oslobođenja, helikopteri će, po oceni američkih vojnih stručnjaka, i u narednim godinama predstavljati jednu od osnovnih preokupacija vojno-istraživačkih organa, kojima se i ovim budžetom predviđa dodeljivanje velikih sredstava.

Ratna mornarica u sastavu snaga opšte namene uključuje 15 nosača aviona za napadna dejstva (1 na nuklearni pogon — „Enterprise”, 7 klase „Forrestal”, 2 klase „Midway” i 5 klase „Essex”) sa 12 vazduhoplovnih vingova, oko 10 nosača aviona i helikoptera za protivpodmornička dejstva, podmorničku flotu sa oko 105 podmornica, od kojih su 32 na nuklearni pogon, oko 140 eskortnih brodova, veći broj desantnih brodova i oko 330 brodova pomoćne namene. Prema budžetskim predviđanjima, većina aviona na nosačima je tipa A-6, a predviđeno je da krajem ove godine u naoružanje nosača uđu i prvi avioni tipa A-7. Zbog svakodnevnih gubitaka koje američka avijacija trpi u vijetnamskom ratu, budžetom je predviđeno da se u narednoj godini nabavi preko 1.000 novih aviona.

Da bi se imala jasnija predstava o strukturi američkih oružanih snaga, dajemo njihov globalni uporedni pregled po nameni, odnosno prema planiranim budžetskim rashodima:

Strategijske snage:

skvadrona interkontinentalnih dalekometnih raketa	23	26
podmornica (raketa „Polaris“)	37/592	41/656
skvadrona pilotiranih aviona-presretača	33	26
vingova strategijskih bombardera: B-52	13	11
B-58	2	2

Snage opšte namene:

divizija kopnene vojske	17	17
samostalnih brigada-pukova	19	21
divizija rezervnih komponenata	9	9
divizija pomorskodesantnih snaga (avijacijskih vingova)	4/3	4/3
skvadrona taktičke avijacije	130	135
borbenih brodova	373	370
desantnih brodova	159	158

Snage vazdušnog i pomorskog transporta:

vazduhoplovno-transportnih skvadrona	58	53
transportnih brodova	121	124

U sastav snaga vazdušnog i pomorskog transporta ulaze transportne jedinice ratnog vazduhoplovstva, transportna sredstva taktičke avijacije (jedan deo), transportna sredstva rezervnih komponenata RV i brodovi za prevoz trupa, materijala i goriva iz sastava Komande za pomorski transport RM. Američko vojno rukovodstvo smatra da efikasnost upotrebe snaga opšte namene umnogome zavisi od kapaciteta, mogućnosti i blagovremenog vazdušnog i pomorskog transporta. Važnost ove komponente oružanih snaga SAD najbolje ilustruje činjenica da se njenim sredstvima snabdevaju polumilionske armije na vijetnamskom bojištu — i to na udaljenosti od osnovnih baza preko 16.000 km. Zbog toga će se izgradnji i održavanju snažne vazdušne i pomorske transportne flote i nadalje poklanjati velika panžja. Predlogom novog vojnog budžeta predviđa se da se za potrebe transportnih snaga utroši oko 1,6 milijardi dolara.

Ako se u celini razmotri podela budžetskih sredstava po vidovima oružanih snaga koji su odgovorni za njihovu realizaciju, kopnena vojska je u narednoj fiskalnoj godini dobila najveće povećanje. Za njene potrebe utrošiče se oko 2 milijarde dolara više u odnosu na tekuću fiskalnu godinu, što je i razumljivo kada se ima u vidu njeno angažovanje u vijetnamskom ratu. Međutim, treba naglasiti da su planirana budžetska sredstva, u poređenju sa vojnim budžetima u poslednje dve godine, proporcionalno veća za sve vidove oružanih snaga, što se jasno vidi i iz ovog pregleda:

Vidovi oružanih snaga	Raspodela vojnog budžeta po vidovima OS u milijardama dolara za fiskalnu:		
	1966. god.	1967. god.	1968. god.
kopnena vojska	12,400	16.500	18.500
ratno vazduhoplovstvo	18.900	19.800	20.800
ratna mornarica i pomorskodesantne snage	15.300	17.100	19.000
ministarstvo odbrane	5.950	7.100	7.250
ostali rashodi oružanih snaga	5.930	10.850	11.300
u k u p n o:	58.480	71.350	76.850

Situacija na Dalekom istoku i sve veće angažovanje američkih oružanih snaga na drugim prekomorskim područjima, iz godine u godinu uslovljavaju i povećavanje brojnog stanja oružanih snaga. Kao što se iz uporednog pregleda vidi, brojno stanje u poslednje tri godine povećano je za preko 300.000 ljudi.

Vidovi oružanih snaga	Stanje u fiskalnoj:		
	1966. god.	1967. god.	1968. god.
kopnena vojska	1,199.046	1,454,200	1,520.000
ratno vazduhoplovstvo	883.350	898.600	887.100
pomorskodesantne snage	621.687	280.624	294.914
ratna mornarica	744.469	753.394	762.288
s v e g a:	3,088.552	3,386.818	3,464.302

Međutim, treba naglasiti da predstava o brojnom stanju oružanih snaga ne može biti potpuna ako se izgubi iz vida da je u njima zaposlena ogromna armija civilnih lica. Ovaj broj se takođe iz godine u godinu povećava, čime se dobar broj oficirskog i podoficirskog kadra oslobađa sporednijih dužnosti i raspoređuje uglavnom u borbene i pomoćne jedinice, koje u poslednje vreme, zbog velikih gubitaka u vijetnamskom ratu, zahtevaju hitnu popunu. Niže navedeni pregled brojnog stanja civilnih lica na službi u oružanim snagama to jasno potvrđuje:

	Stanje u fiskalnoj:		
	1966. god.	1967. god.	1968. god.
kopnena vojska	371.121	426.164	431.474
ratno vazduhoplovstvo	306.911	319.462	325.796
ratna mornarica	356.744	398.608	410.787
ministarstvo odbrane	68.923	72.361	72.057
s v e g a:	1,103.699	1,216.595	1,240.114

Osim toga, i rezervne komponente (Rezerva i Nacionalna garda), koje u izvesnom smislu predstavljaju drugi ešelon oružanih snaga, po svojoj brojnosti, strukturi i nameni imaju važnu ulogu u koncepciji upotrebe oružanih snaga. Cilj procesa prilagođavanja rezervnih komponenti njihovoj nameni i funkcionalnim zadacima, koji se odvija već nekoliko godina, je da se što više približe strukturi snaga aktivnog sastava i time se, u slučaju potrebe, brže i jednostavnije uključe u izvršavanje zadataka oružanih snaga u celini. Zbog toga je predlogom vojnog budžeta za narednu fiskalnu godinu predviđeno da Rezerva kopnene vojske ima 8 divizija koje, po formaciji, popunjenosti i borbenoj gotovosti, ne zaostaju za divizijama aktivnog sastava, a mogu biti spremne za upotrebu za vrlo kratko vreme. Suma od 2,8 milijardi dolara za izdržavanje rezervnih komponenata jasno govori da vojno rukovodstvo SAD računa na ove jedinice kao snagu koja može biti upotrebljena u bilo kom delu sveta. Eskalacija rata u Vijetnamu i ratna žarišta na drugim svetskim područjima zahtevaju od američkog vojnog rukovodstva da rezervnim komponentama posvete i nadalje najozbiljniju pažnju. Uvođenje u njihov sastav najnovijeg naoružanja i opreme, intenzivne vežbe i manevri sa njima to jasno potvrđuju.

Prema predlogu vojnog budžeta za narednu fiskalnu godinu, brojno stanje pripadnika rezervnih komponenata po vidovima oružanih snaga treba da izgleda:

Rezervne komponente	Stanje na kraju fiskalne:		
	1966. god.	1967. god.	1968. god.
rezerva kopnene vojske	321.500	329.000	331.000
nacionalna garda kopnene vojske	420.900	418.500	400.000
ukupno u KoV:	742.400	747.500	731.000
rezerva ratnog vazduhoplovstva	48.700	53.400	48.400
nacionalna garda ratnog vazduho.	128.700	136.100	133.200
ukupno u RV:	177.300	189.500	181.600
rezerva pomorskodesantnih snaga	51.300	50.800	50.800
rezerva ratne mornarice	131.800	134.000	134.000
svega:	1,102.800	1,121.800	1,097.400

Za istraživanje i razvoj u svim oblicima vojne delatnosti, oružane snage SAD ulažu svake godine ogromna sredstva koja se, srazmerno povećanju vojnog budžeta, takođe svake godine povećavaju. Iako se zbog znatnih izdataka oko održavanja polumilionske armije u Južnom Vijetnamu odustalo od izvesnih programa razvoja, naročito u okviru dugoročnih planova, izdaci u istraživačke svrhe su i dalje veliki. Za fiskalnu 1968. godinu predviđen je iznos od 7,530 milijardi dolara, ili preko 10% od ukupnih rashoda oružanih snaga (u tekućoj godini utrošiće se oko 6,790 milijardi dolara). Od tog iznosa je kopnenoj vojsci namenjeno oko 1,571 milijarda (prema 1,581 u tekućoj godini), ratnom vazduhoplovstvu oko 3,411 milijardi (prema 3,050 u tekućoj godini), ratnoj mornarici i pomorskodesantnim snagama 1,946 milijardi (prema 1,748 u tekućoj godini) i raznim ustanovama ministarstva odbrane oko 500 miliona dolara.

I u narednoj godini prioritet u istraživanju i razvoju pripašće borbenim sredstvima i ratnoj opremi, namenjenim za dejstva u ograničenim ratovima (helikopterima, elektronskim sredstvima, taktičkom naoružanju i dr.), u prvom redu za potrebe rata u Vijetnamu.

Naučnoistraživački rad ima posebno mesto u američkim oružanim snagama, zbog čega se svake godine izdvajaju takođe velika finansijska sredstva. Oko pola milijarde dolara utroši se svake godine na naučna istraživanja u oblasti elektronike, mehanike, mašinske tehnike, nuklearne fizike, hemije, matematičkih nauka, okeanografije, bioloških i medicinskih nauka, sociologije i dr.

Ostali budžetski rashodi odnose se na operativno-nastavne potrebe, obuku, penziona davanja i dr. U te svrhe je novim vojnim budžetom predviđen iznos od 1,780 milijardi dolara.

I ovogodišnji predlog vojnog budžeta potpuno odražava tendencije daljeg jačanja vojne moći oružanih snaga SAD. Usklađen je sa potrebama i zahtevima vojne politike za još većim angažovanjem vojne sile na prekomorskim područjima, pre svega, na području Jugoistočne Azije.

S obzirom na sve izraženije stavove da opšti nuklearni rat postaje besmislen, sada se — posle dugogodišnjih ulaganja u razvoj strategijskih ofanzivnih i defanzivnih snaga, u stvaranje velikih stokova nuklearnih i drugih sredstava za masovno uništavanje — zapaža izvesna preorijentacija, tj. dolazi do većeg angažovanja budžetskih sredstava za jačanje i modernizovanje snaga opšte namene, u prvom redu kopnene vojske, taktičke avijacije i pomorskodesantnih snaga. Kao jedan od najvažnijih elemenata za takvo prilaženje svakako je angažovanje u vijetnamskom ratu koji je, i po ocenama Amerikanaca, pokazao svu njihovu nemoć u ograničenim ratovima na tuđim teritorijama. Veliki gubici u živoj sili, naoružanju, opremi i tehnici koje svakodnevno podnose američke jedinice u Južnom Vijetnamu, i pored ogromne brojne i tehničke nadmoćnosti, zahtevaju još veće napore u iznalaženju ne samo efikasnije borbene tehnike, već i savremenije vojne veštine. Može se takođe konstatovati da se posebna pažnja posvećuje sredstvima za poboljšavanje taktičke pokretljivosti, u prvom redu helikopterima, razvoju avijacije kopnene vojske, naoružanju aviona i helikoptera taktičke namene, tehničkim i elektronskim sredstvima za izviđanje i dr. Jednom rečju, snage opšte namene, a samim tim i snage vazdušnog i pomorskog transporta, razvijaju se u skladu sa svojom povećanom ulogom, naročito u ograničenim ratovima.

I ovogodišnjim predlogom vojnog budžeta obezbeđuje se održavanje i dalje razvijanje jakih oružanih snaga, u skladu sa opštom politikom SAD u pogledu pothranjivanja ratnih žarišta daleko od američkog kontinenta i eventualnog vođenja opšteg nuklearnog rata.

M. M.

LITERATURA:

- *The Budget of the U.S. Government for Fiscal Year 1968.*
- *Army Times* za 1967. god.;
- *ANAF Journal*, redovna izdanja.

MANEVROVANJE

U uvodnom delu članka¹ autor razmatra poreklo izraza „manevar”, odnosno „manevrovanje”. On ističe da se reč „manevar” vrlo često upotrebljava u vojnom rečniku, ali da je to jedan od najlošije definisanih termina. Obično se upotrebljavaju izrazi „veliki manevri” ili „ideja manevra”, čija su značenja jasna; međutim, osnovna reč — manevar — ostala je nekako neodređena i maglovita.

Ipak, ako se pokuša da produbi značenje ove reči, može se pronaći definicija koja odgovara većini slučajeva njene upotrebe i omogućuje da se objasni suština borbenih dejstava, pa čak, ukoliko se ide i dalje, i većine ljudskih aktivnosti — čim se radi o igri, suparništvu ili uopšte o borbi.

Prateći njeno etimološko značenje, dolazi se do saznanja da je reč „manevar” u početku izražavala samo manuelni rad. Tako se izrazom „manevrista” označavao čovek potpuno izvežban — osposobljen da premešta građu ili da obavlja neke osnovne radove ili pokrete, možda i teške, ali uglavnom jednostavne.

Kasnije reč manevar označava skup pokreta neophodnih za funkcionisanje neke mašine ili nekog sredstva — aparata. Ona se koristi podjednako dobro u mornarici — manevar jedrima, vitlima, konopcima, kao i u svakoj vrsti zanata gde se neka sprava koristi (stavlja u dejstvo). Poznato je da se kod železnice manevar sastoji u premeštanju lokomotive i vagona prilikom sastavljanja — rastavljanja kompozicija.

Iz sličnih razloga su vojnici — koji su ranije raspolagali pomalo teškom i kabastom opremom — prisvojili ovu reč da bi njome označili premeštanje ili upotrebu te opreme. Tako se već odavno u praksi počelo govoriti o manevru (rukovanju) puškom ili manevru artiljerije — jednostavnom premeštanju oruđa.

Potom se rečju manevar nazivalo izvođenje izvesnih vežbi odeljenja, voda i čete, i to najpre u mestu, pomoću kojih su se ove jedinice postavljale u povoljan položaj za gađanje. Zatim su manevrom nazivani pokreti koji omogućuju ovim jedinicama da se postave u borbeni poredak u vidu romba, kare, streljačkog stroja... kako bi bile sposobne da gađaju u svim pravcima. Ovo se obično događalo na nekom položaju, zemljištu ili bedemu koji su nazvani „poljem manevra”.

Po mišljenju autora, ono što je zajedničko kod svih ovih izraza, odnosno značenja jeste izvestan mehanizam — da se ne bi reklo automatizam. Bilo da se radi o radniku, mašini ili vojničkoj strojevoj obuci vrste drila, za reč manevar iskrsava samo jedno značenje — to je vrsta gimnastike koja omogućuje besprekorno izvršavanje izvesnih pokreta.

¹ *Qu'est-ce que manoeuvrer?*, par le Colonel de Nanteuil, *Revue militaire générale*, Francuska, februar 1967. godine.

Međutim, kod vojnika ova reč je dobila drugo značenje, pošto se više ne radi o refleksu, već o radnji pri kojoj je potrebno razmišljati. Prilikom svake operacije u ratu, viši komandanti su uvek izražavali zamisao njenog izvođenja kroz jednu ili više ideja — vodilja. One su se odnosile na jednu ili više faza (perioda) borbe i rukovodile su celokupnim borbenim dejstvima ili pokretima jedne armije, odnosno njenih potčinjenih jedinica. To je ono što se obično naziva idejom manevra ili idejom koja rukovodi manevrom, tj. borbenim dejstvima.

No, iako se ideje manevra stalno menjaju, zavisno od konkretnog slučaja, situacije, zemljišta i drugih okolnosti, one su, u stvari, poprimile neke vrlo jednostavne oblike koji proizlaze iz ovog osnovnog imperativa:

treba neprestano težiti najboljem načinu upotrebe svojih snaga, a da ih neprijatelj pri tome ne ometa, iz čega proizlazi da treba „težiti ekonomiji snaga kroz slobodu akcije”.

Drugim rečima, manevrovanje se sastoji u što razumnijoj upotrebi svojih snaga. Međutim, po autorovom mišljenju, postoji samo nekoliko načina da se to postigne. Oslanjajući se na vojnu istoriju, od antičkih vremena do danas, on pokušava da ih u ovom napisu objasni.

NAČINI DEJSTVA

Pre prelaska na raznovrsne oblike mogućnih manevara, autor želi da podseti da kod svake borbe postoje dva osnovna načina dejstva: napad i odbrana, odnosno da uvek postoji jedan koji napada i drugi koji je napadnut i brani se.

U praksi, ovi načini dejstva se manifestuju: na nivou strategije — postavljanjem cilja rata, na nivou taktike — određivanjem cilja koji treba postići ili, jednostavnije rečeno, određivanjem zadataka uobičajenim izrazima: „zauzeti”, „dočepati se”, „osvojiti”, odnosno „razoriti”, „sравniti sa zemljom”, „uništiti”, ili, pak, suprotno — „preprečiti”, „sprečiti”, „uporno braniti”, „zaustaviti”.

U vezi s tim treba istaći da se veoma često vojni ciljevi ne razlikuju mnogo od geografskih. Najčešće cilj koji treba postići samo je zadatak u strogom smislu reči koji, u stvari, i opredeljuje način dejstva.

NAPADNA DEJSTVA

S obzirom na to što je cilj rata, bitke ili borbe određen, za uspešnu upotrebu sopstvenih snaga potrebno je biti jači od protivnika, mada istorija pruža dokaze da to nije jednostavno pitanje aritmetike i da postoji mnogo načina da jedna strana postane jača; u tome zapravo i leži čitava veština manevrovanja.

BROJNA NADMOĆNOST SNAGA

a) Postoji najpre apsolutna nadmoćnost ukupnih efektiva, tenkova u odnosu na pešadiju, atomskih ili nuklearnih bombi u odnosu na konvencionalno oružje. Ova nadmoćnost može biti rezultat tehnič-

kih otkrića, mnogobrojnog stanovništva ili obilja sredstava, ali u vojničkom pogledu tu nema manevra u pravom smislu reči.

b) Sasvim je drukčija relativna nadmoćnost snaga postignuta koncentrisanjem sredstava na određenoj tački i upravo tek od tog momenta, po mišljenju autora, može se govoriti o manevru.

Jedan od najstarijih primera ovog manevra je bitka kod Leuktre (371. godine pre naše ere) gde je Tebanac Epaminonda svojevolejno razredio centar i desno krilo svoje armije radi ojačanja levog krila, zbijenog u nekih 50 redova, kojim je potpuno potukao Spartance.

Ove vrste je i većina Napoleonovih manevara; u svakoj prilici caru je polazilo za rukom da na željenoj tački prikupi masu vojnika, očigledno nadmoćniju u odnosu na neprijatelja.

Mnogo kasnije, u vreme kada su frontovi postali neprekidni, odluka se tražila u prikupljanju svih raspoloživih sredstava na uskom delu fronta — radi izvršavanja proboja.

Iako danas ovaj tip manevra, ističe autor, nije naročito privlačan, ipak ga mnogo primenjuju, naročito niže jedinice kod kojih se izvršiocima ne ostavlja velika sloboda dejstva. To je najjednostavniji manevr, a obično se izražava rečima „pravac udara (dejstva) usmeriti na...”. Mesto-cilj na koji se napad usmerava može biti neki geografski pojam ili položaj koji su posele neprijateljske jedinice.

c) Sledeći tip manevra ne sastoji se više u prikupljanju ljudi ili sredstava, već jednostavno u odabiranju protivnika. Teorijski, on se svodi gotovo na isto kao i u prethodnom slučaju, mada ovu vrstu manevra primenjuje naročito strana koja se nalazi u inferiornom položaju (u bilo kom smislu) u odnosu na protivnika.

Kod ovog odabiranja koriste se neki put već poznati postupci: brzina dejstva, a naročito razdvajanje protivnika. Jedan od primera ovog manevra je Napoleonov ratni pohod 1814. god. U svim prilikama dolazi do primene poznata izreka: razdeli pa vladaj!

OBUH VAT (OBILAZAK) I OKRUŽENJE

Mada omogućuje razbijanje neprijatelja, odnosno njegovo povlačenje, nadmoćnost snaga nije uvek odlučujuća za konačan uspeh. Prihvaćen je jedan drugi tip manevra: obuhvat (obilazak) povezan s okruženjem.

Dva činioca, po mišljenju autora, doprinose uspehu ovog manevra: s jedne strane, psihološki faktor — strah koji oseća neprijatelj da može biti zaobiđen, što je svakako uvek neprijatno i, s druge, više materijalni faktor — obaveza neprijatelja da obezbeđuje svoje linije snabdevanja.

U primeni postoji:

a) obostrani obuhvat (oba krila) koji se malo razlikuje od okruženja. Jedan od najpoznatijih primera ovog manevra je bitka kod Kane (216. god. pre n.e.), gde je Hanibal, pošto mu je centar bio razbijen, bacio s obe strane svoju konjicu u pravcu boka i pozadine neprijatelja, obuhvatio ga, okružio i ubrzo postigao potpunu pobedu;

b) najčešće se izvodi obuhvat samo jednog krila, mada je i to dovoljno da se neprijatelj natera na povlačenje. Takav je bio slučaj kod Farsale (gde je 48. god. pre n.e. Cezar u odlučujućoj bici pobedio

Pompeja); kasnije kod Rokroa, s tom razlikom što je Konde morao zatim da okruži i uništi „čuvenu špansku pešadiju“;

c) danas, kada su frontovi još širi, više odgovara tip manevra, zapravo kombinacija vezivanja neprijatelja za sebe i obuhvata, s obzirom na činjenicu da neće postojati dovoljno jedinica da bi se sve obuhvatilo, pogotovu što je potrebno njima „garnirati“ sve moguće frontove. U praksi, ovaj postupak, odnosno manevar, tako je često primenjivan da izgleda već sasvim običan. On je predstavljao osnovu Šlifenovog plana 1914. god., nemačkih planova protiv Francuske 1940. god. i SSSR 1941. god.;

d) međutim, dva manevra: frontalni proboj i obuhvat takođe su vrlo često jedan za drugim primenjivani. Najpre su prikupljena sredstva omogućavala da se neprijatelj raspored razbije, ili položaj probije, na određenoj tački — stvaranjem breše. Zatim je čitava rezerva ubacivana u taj otvor odakle se kretala u pravcu neprijateljeve pozadine, odnosno levo i desno u pravcu njegovih krila i bokova, obuhvatajući i okružavajući jedinice koje su još ostale na položaju. Ti manevri su slični onima koje su Nemci sa uspehom ostvarivali u SSSR 1941—1942. godine.

Autor smatra da je protiv neprekidnog fronta to svakako najbolja vrsta manevra, pod uslovom, očigledno, da se može izvesti;

e) sasvim sličan postupak (manevar) i mnogo primenjivan u protivgerilskim dejstvima ili u toku operacija „čišćenja“ jeste zatvaranje - pročešljavanje terena, široko korišćen u Indokini, Alžiru... U ovom slučaju, manevar se izvodi nezavisno od ranijih iskustava. Moglo bi se gotovo reći da to i nije više manevar već taktički postupak.

RATNA LUKAVSTVA

U treću grupu autor stavlja sve manevre kod kojih se primenjuje neko lukavstvo, tj. sastoje se u valorizovanju sopstvene snage bilo kojim sredstvom: psihološkim ili materijalnim.

a) Prvo psihološko lukavstvo sastoji se uglavnom u obmani neprijatelja. Primeri za ovo su: lažno odstupanje, odnosno izvlačenje iz borbe (ponekad manje ili više dobrovoljno), kao što je to bio slučaj Tita Flaminija kod Kinokefalesa, Viljema Osvajača kod Hastingsa 1066. god., Davua kod Austerlica 1905. god. ili, pak, lažni pravci napada saveznika na Lamanšu 1944. god.

U istom smislu treba navesti razne dezinformacije preko štampe i radija čiji je cilj obmana neprijatelja, kao što je, na primer, bila dnevna zapovest generala de Latra de Tassinija u novembru 1944. prilikom iskrcavanja u Provansu. U ovom slučaju može se reći da je neprijatelj bio izmanevrovan; međutim, autor postavlja pitanje da li se to još uvek može nazvati manevarom u vojničkom smislu reći?

b) On smatra da se drugo psihološko lukavstvo — iznenađenje — razlikuje od obmane u tom smislu što se njime ne teži obmanjivanju neprijatelja — navođenju na pogrešan postupak — već njegovim stavljanjem u nedoumicu šta će se dogoditi. Iznenađenje može biti političko (na primer, napad Nemačke na SSSR 1941. godine), strategijsko (iskrcavanje saveznika u Normandiju 1944. god.), tehničko (prva upotreba bojnih ot-

rova na Ipru 1915. god.) i taktičko (kod Rozbaha 1757. god. gde je Fridrih II odneo pobedu nad francuskom vojskom, i bezbroj drugih slučajeva).

Iako su iznenađenje i obmana bili mnogo primenjivani, iako se uporno i dalje teži za njima, oni ne predstavljaju — u pravom smislu reči — manevre, već uglavnom prethodne uslove za izvođenje drugih manevara, koji iznenađenjem, odnosno obmanom mogu biti moćno potpomognuti.

c) Najzad, prilikom napadnih dejstava mogu se navesti svi manevri koji se oslanjaju na traženje neke pomoći materijalne prirode, na primer, napredovanje pod zaštitom šume, brežuljka, noći ili magle (opet Rozbah).

Obično se ovi manevri vezuju za dejstva najmanjih borbenih jedinica, odnosno za osnovne borbene postupke: nošenje maskirnog odela, napad pod zaklonom veštačkog dima, puzanje po dnu nekog rova. Tu bi došlo još mnogo planskih postupaka koji pripadaju oblasti taktike.

ODBRAMBENA DEJSTVA

Kod odbrambenih dejstava, tj. u okolnostima kada se jedna strana a priori oseća slabijom od neprijatelja, bilo u pogledu oružja, ili broja ili volje za borbom — otporom, teži se postizanju, bar privremeno ili mestimično, izvesne jednakosti ili, čak, i relativne nadmoćnosti nad neprijateljem.

a) Prvi i najstariji odbrambeni postupak sastojao se u traženju zaštite u zemljištu, odnosno u zauzimanju položaja iza reke, neprohodne šume, ili na vrhu teško pristupačnog uzvišenja.

b) Ovi postupci, koji i danas važe, znatno su poboljšani korišćenjem fortifikacijskih radova. Već 2000. god. pre naše ere Džeser je utvrdio Suecki zemljouz protiv Varvara. U isto vreme Mesopotamci su utvrđivali svoja naselja, podižući zidove od zemlje i opeke visine do 10 m.

Kasnije, fortifikacijski objekti su izgrađivani gotovo uvek da bi se neprijatelj zaustavio. Primeri za ovo su: srednjovekovni utvrđeni zamkovi, Vobanove utvrđene varoši, rovovi u 1914. godini, Mažino linija izrađena od betona, kao i pojedinačni zakloni savremenih otpornih i oslonih tačaka.

U svim ovim slučajevima ideja manevra nije se sastojala toliko u prikopčavanju za zemljište, koliko u postavljanju i najpovoljnijem raspoređivanju svojih sredstava na ovo ili ono mesto, kako bi se njihove osobine što više iskoristile. Tako se 1914. god. smatralo da bi odnos snaga napadača i ukopanog branioca trebalo da bude 3:1.

c) Međutim, vojnici su oduvek prećutno prihvatili ideju da se prepreka, ma koliko bila jaka, može uvek savladati ili obići. S tim u vezi postavilo se pitanje — kako treba postupati u tom slučaju?

Očigledno, treba početi povlačiti se. Zatim, po mišljenju autora, mogu nastupiti dva slučaja:

— ili braniocu može poći za rukom da neprijatelja zaustavi negde pozadi i protivnapadom ga odbaci (vrati) na polazni položaj za napad;

— ili, što se češće događa, pošto neprijatelj nastavi da napreduje, može se, u najboljem slučaju, predvideti samo njegovo usporavanje.

Taj metod sastoji se u nizu uzastopnih, po vremenu ograničenih, odbrambenih dejstava, pri čemu se branilac čvrsto vezuje (prikopčava) za neku prirodnu ili veštačku prepreku u težnji da neprijatelja istroši (iscrpe) ili, bar, da dobije u vremenu. Primeri za ovu su: dejstva koja su prethodila bici na Marni 1914. god., odbrambena dejstva Nemaca u Italiji 1944. god.

U oba slučaja, razumno upućeni protivnapadi mogu osetno ometati neprijateljska dejstva.

d) Ni jedno odbrambeno dejstvo — ističe autor — ne može nikada da dovede do pobede. Ako se i nametne za duži ili kraći period, treba stalno težiti da se sačuva ofanzivni duh i, prema mogućnosti, izvoditi — bar mestimično — napadna dejstva. Ovo je sasvim pravilno shvatila sovjetska Vrhovna komanda počev od 1941. godine.

SLOBODA AKCIJE (DEJSTVA)

Ipak, manevar se ne bi mogao izvesti ako ne bi bilo slobode akcije. Ovo izgleda kao neki aforizam, tj. da bi se moglo raditi treba biti slobodan. Očigledno, manje je jasno na koji način treba obezbediti tu slobodu akcije.

a) Prvi način, po mišljenju autora i najpoznatiji, sastoji se u postavljanju obezbeđenja, tj. rasporeda koji se preduzima protiv ove ili one pretnje sa zemlje ili iz vazduha, da bi se izbeglo neko neprijateljevo ratno lukavstvo — iznenađenje. Taj zadatak, kao što je poznato, primaju na sebe prethodnice, pobočnice, zaštitnice ili, pak, izviđači, patrole ili razni sistemi predstraža. Ove mere obezbeđenja, čiji je cilj stvaranje samo izvesne zaštite od pojedinih opasnosti, ne mogu pružiti ni u kom slučaju apsolutnu bezbednost.

b) Međutim, sloboda akcije postiže se naročito težnjom da se protivnik savlada, da mu se nametne svoja volja. Ako razumne mere mogu da obezbede izvesnu slobodu akcije, sopstvena volja nameće se protivniku, što je konačno cilj svakog rata, samo ako je sopstvena želja za pobedom jača od njegove, tj. ako postoji spremnost da se ide do kraja.

U praksi ta sloboda akcije postiže se najvećom preduzimljivošću, a gerilski ratovi najbolje pokazuju da manje aktivna strana obično vrlo brzo gubi igru.

U završnom delu članka autor postavlja pitanje — da li za vođenje borbe postoji samo ovaj mali broj jednostavnih borbenih postupaka? Pozivajući se na vojnu istoriju, on na ovo pitanje odgovara potvrdno iz sledećih razloga:

a) Kada se bilo koja bitka (ili ratni pohod) detaljnije razmatra, može se uvek — uz stavljanje u odgovarajuće geografske, vremenske i druge okvire — razvrstati u jednu od vrsta manevara izloženih u ovom članku. Pri tom se može utvrditi ono što se uvek može koristiti — način na koji je jedan komandant stvorio ideju dejstva (akcije) protiv tog protivnika i kako ga je izvodio — a ne po onome što je prolaznog značaja i svojstveno svakoj borbi. To i opravdava, po mišljenju autora, izučavanje vojne istorije. Nije interesantna taktika jedne epohe, već ovaj ili onaj manevar.

b) Vojna istorija uopšte, kao i najnoviji opisi borbi pružaju dokaze da se manevar, u vojničkom smislu reči, izvodi na svim stepenima. U strategijskim okvirima manevar se sastoji u vođenju rata, rukovođenju dejstvima na ratištu, bojištu, rukovođenju grupama armija, pa čak i armijama.

To isto važi i kod najnižih ešelona koji se obično nazivaju taktičkim — i kod njih uvek postoji manevar. Komandir čete ili neke druge osnovne jedinice treba uvek da nastoji „da pravac udara usmeri...; da obuhvati (okruži) ili veže za sebe protivnika”.

Autor navodi kao primer da čak i dva izolovana borca kada treba da učutkaju neko skrovište, izvode, u stvari, manevar: jedan drži skrovište na nišanu kako bi sprečio protivnika da iz njega iziđe, dok mu se drugi borac približava da u njega ubaci bombu.

c) Mnogobrojne teme i ratne igre koje ispunjavaju stranice vojnih časopisa, po mišljenju autora, takođe dokazuju da postoji samo nekoliko klasičnih načina borbe. Zbog toga je neophodno proučavati ideje manevra.

V. H.

VOJNO-EKONOMSKA NAUKA I POZADINA ORUŽANIH SNAGA

Na početku članka autor¹ konstatuje da su ekonomski uslovi života ljudskog društva, kao i političko uređenje država, uvek igrali odlučujuću ulogu u stvaranju oružanih snaga i vođenju rata. Osnove ratne ekonomike kao nauke položili su još Marks i Engels, a u novim istorijskim uslovima razvio ih je Lenjin, čiji su se život i rad odvijali u periodu kada su pitanja i problemi mobilizacije celokupne narodne privrede za potrebe rata dobili praktični značaj.

Sam visok stepen ekonomskog potencijala ne isključuje neophodnost specijalnih priprema narodne privrede za slučaj rata. Pretpriprema uslovljava veća i različita naučna istraživanja u oblasti ekonomike za slučaj otpočinjanja novog rata, kao i u oblasti njenih delatnosti u toku rata — kada nastaju specifični uslovi koji zahtevaju prelaz mirnodopske ekonomike na ratni kolosek.

Kada nastaje ratna ekonomika? Postoji li ona u mirno vreme — kada su sovjetska i druge miroljubive zemlje prinuđene da znatan deo svog nacionalnog dohotka odvajaju za održavanje oružanih snaga i pripremu zemlje za odbijanje eventualnog agresora? Na ova i slična pitanja, koja veliki broj sovjetskih i drugih pisaca iz oblasti ratne ekonomike različito tretira, autor daje otprilike ovakva tumačenja.

U mirno vreme pozadina oružanih snaga snabdeva jedinice svim neophodnim sredstvima i uslugama, obezbeđujući njihovu borbenu gotovost i nagomilavajući rezerve za eventualni rat. Međutim, mirnodopska proizvodnja za potrebe rata je pojava koja suštinski ne utiče na bit ekonomike, ne iziskuje kvalitativno njene promene. Kada opasnost rata sazre, odnosno kada nastupe specifični uslovi ratnog vremena — opstanak iziskuje preuređenje celokupne narodne privrede. Tada se menjaju i forme ispoljavanja ekonomskih zakona socijalizma. Ratna proizvodnja preobraća i kvalitativno menja samu bit socijalističke ekonomike (i ne samo socijalističke), koja svu svoju ogromnu moć usmerava na obezbeđenje potreba izazvanih ratom i postizanje pobeде.

Autor smatra da ratna ekonomika kao praktična delatnost nastaje kada se izmene forme delovanja ekonomskih zakona pod uticajem objektivnih pojava izazvanih ratom; međutim, kao teorija (nauka), ratna ekonomika postoji uvek — i u mirno i u ratno vreme. Ovo je istovetan slučaj kao i sa ratnom veštinom: kao praksa upotrebe oružanih snaga u borbenim dejstvima ratna veština nastaje s početkom rata; kao teorija, istražujući probleme izgradnje oružanih snaga i vođenja oružane borbe, ona postoji i u mirno i u ratno vreme.

¹ Генерал-майор А. Лаговский профессор, доктор военных наук, „Военноэкономическая наука и тыл вооруженных сил. „Тыл и снабжение советских вооруженных сил“, бр. 5 од 1966. године.

Ukoliko se, s početkom rata, preuređuje celokupan unutrašnji život zemlje, prirodno je da sve to snažno utiče i na oblike ispoljavanja ekonomskih zakona socijalizma. Konačno, pošto se društvena svojina nad sredstvima za proizvodnju i produkcionim odnosima ne menjaju, to ekonomski zakoni u suštini ostaju; menjaju se samo oblici njihovog ispoljavanja.

S početkom rata preobražava se celokupna nacionalna privreda i podređuje potpunom obezbeđenju oružane borbe. Jednovremeno s tim osigurava se sve ono što je neophodno za život i rad stanovništva zemlje u celini.

Mirnodopska proizvodnja za potrebe rata ima ograničeni karakter i ne iziskuje neophodno uvlačenje u to, u punom obimu, svih oblasti narodne privrede.

Ratna ekonomika, pak, kao celokupnost svih oblasti narodne privrede podređenih ratu, nastaje, po mišljenju autora, kada se izmene oblici ispoljavanja ekonomskih zakona, tj kada nastupe nove, krupne, kvalitativne promene u životu zemlje — povezane s ratom. Ove ogromne promene, posebno u oblasti ekonomike, iziskuju mnogostruka istraživanja, čiji bi rezultati bili preporuke za praktičan rad kako u periodu pripreme zemlje za rat, tako i u toku njegovog vođenja.

Svojim daljim razmatranjima autor pruža značajan doprinos sistematizaciji problema ratne ekonomike i njenom razgraničavanju sa vojnom naukom. Niz značajnih problema ekonomskog obezbeđenja rata (kao što su proizvodnja i transport, kapitalna industrija, investicije, balans radne snage, finansiranje rata, itd.), kao i problemi pripreme zemlje za rat, ne mogu ulaziti u sferu istraživanja vojne nauke. Oni se po svojim specifičnostima razvrstavaju u teoriju ratne ekonomike. Međutim, između vojne nauke i ratne ekonomike kao nauke postoji tako tesna veza, kao i između praktične delatnosti oružanih snaga i ekonomike. U osnovi ova povezanost, ističe autor, ide po trima pravcima: ekonomsko obezbeđenje oružane borbe; odbrana sopstvenih ekonomskih objekata; oružana dejstva na ekonomiku protivnika. Kod praktične delatnosti i teoretskih istraživanja takođe postoji tesna povezanost između nacionalne (ili koalicione) ekonomike i pozadine oružanih snaga. Ova povezanost je veoma značajna i u mirno i u ratno vreme.

Stavovi i preporuke koje je razradila teorija ratne ekonomike dobijaju naročito veliki značaj i ulogu u savremenim uslovima, jer služe kao osnova za praktičnu delatnost države u ekonomskim pripremama zemlje za rat. Ratno-ekonomska istraživanja dužna su da stvore stvaralačku naučnu teoriju ekonomskog obezbeđenja savremenog rata, da ukažu na najracionalnije načine i sredstva korišćenja ekonomskih mogućnosti zemlje u interesu njene odbrambene sposobnosti i da ustanove najefikasnije puteve korišćenja ekonomike pri rešavanju zadataka tekuće mirnodopske izgradnje.

Na taj način, izučavanje ratno-ekonomskih problema obuhvata veliki broj pitanja, čiji dijapazon se prostire od analize izdvojenih statističkih dana, potrebnih za razradu bilo kakvih normativa u planiranoj ratnoj privredi, do značajnih principijelnih stavova u oblasti korišćenja ekonomskih resursa za vođenje rata i pripremu materijala prilikom razrade borbenih dejstava na ekonomski potencijal mogućeg protivnika

(bombardovanje njegovih kapaciteta od vitalnog značaja, diverzije, sabotaže, brzo zauzimanje njegovih značajnih ekonomskih regiona i dr.).

Po autorovom mišljenju, razvijati teoriju ratne ekonomike je veoma neophodno i značajno. Neophodno je zato što poznavanje specifičnih osobnosti ekonomske delatnosti ratnog vremena omogućuje njihovo korišćenje (kroz praktičan rad) u toku rata i u periodu njegovog pripremanja.

Nesumnjivo je, nastavlja autor, da se kao predmet izučavanja svake nauke javlja objektivno postojeći svet. Pod pojmom predmeta ratne ekonomike kao nauke podrazumeva se veliki kompleks objektivno postojećih pojava i procesa u sferi delatnosti svih oblasti ekonomike zemlje, koji u celini i svaki posebno deluju na ekonomsko obezbeđenje rata. Sam sadržaj ratne ekonomike kao nauke obuhvata istraživanje svih tih pojava, činjenica, uslova, tako da je potrebno dati jasnu sliku specifičnosti položaja ratnog vremena, ukazati na nove nastupajuće zakonitosti ekonomskog sistema, odnosno pokazati na koji način treba najefikasnije koristiti dejstva ekonomskih zakona u tim novim oblicima ispoljavanja koji nastaju s početkom rata. Ova istraživanja omogućuju da se ustanovi pravac celokupne praktične delatnosti narodne privrede zemlje radi najbrže, i s najmanjim gubicima, pobeđe nad neprijateljem, što iziskuje i odgovarajuće mirnodopske pripreme ekonomike za rat.

Predmet teorije ratne ekonomike ne ograničava se samo na istraživanje ratno-ekonomskih problema u oblasti obezbeđenja sopstvenih oružanih snaga, stanovništva, industrije, saobraćaja i drugih oblasti narodne privrede za vreme rata. Jedno od najznačajnijih sredstava vođenja rata u savremenim uslovima je podrivanje ekonomskog potencijala protivnika. Ono se postiže ne samo borbenim dejstvima na ekonomske objekte protivnika nego i drugim putevima i sredstvima. Na taj način, zaključuje autor, ratna ekonomika kao nauka u prvom redu istražuje i razjašnjava, s ekonomske tačke gledišta, karakter eventualnog rata i sva pitanja uzajamne veze i uticaja rata i ekonomike u savremenoj epohi. To služi kao osnova za dalja i dugoročnija istraživanja po mnogostrukim pravcima ekonomskog obezbeđenja rata.

Prvostepeni značaj prilikom razmatranja konkretnih ratnoekonomskih problema dobijaju kvantitativni pokazatelji svih materijalnih potreba u dobrima i uslugama radi obezbeđenja oružanih snaga, narodne privrede i stanovništva. Upoređivanje potreba u dobrima i uslugama sa ekonomskim mogućnostima (svoje zemlje i koalicije u celini) predstavlja takođe značajan zadatak teorije ratne ekonomike, pošto se na osnovu dobijenog rezultata nameće razrada preporuka za razvitak ovih ili onih oblasti i grana privrede radi potpunog obezbeđenja rata. To povlači neophodnost razjašnjavanja izvora i načina najpunijeg i blagovremenog podmiranja (uz najmanje troškova) ovih potreba.

S obzirom na već poznatu činjenicu da savremena oružana borba iziskuje ogromne količine veoma raznovrsnih materijalnih sredstava i tehnike, neophodno je da se njihova proizvodnja razvija brzo zbog toga što se dugotrajni rat ne može ograničavati samo na korišćenje rezervi stvorenih za vreme mira, koje, uostalom, mogu obezbediti samo kratkotrajan rat. Opšte je poznato, tvrdi autor, da imperijalističke države pripremaju svoju ekonomiku za dugotrajan iscrpljujući rat — i pored

sasvim suprotnih ocena o mogućnosti kratkotrajnog raketno-nuklearnog rata. To znači da se izbor najbržeg prelaza celokupne narodne privrede zemlje iz mirnodopskog stanja u ratno takođe javlja kao zadatak ratne ekonomike. U tom cilju potrebno je unapred odrediti direktivne i orijentacione stavove, preporuke i metode pripreme ekonomike za rat, odnosno u detalje razraditi principe planiranja za vreme rata, kao i proizvodne kooperacije, preraspodelu radnih i materijalnih resursa, geografskog razmeštaja proizvodnih snaga sa gledišta snaženja odbrambene sposobnosti, stvaranja i razmeštaja rezervi, planiranja nove kapitalne izgradnje, itd. Osim toga, radi obezbeđenja efikasnog rada proizvodnih preduzeća, komunikacija i drugih značajnih ekonomskih objekata, veoma je važno razraditi različite i kompleksne mere za njihovu zaštitu od mogućih napada protivnika.

Nauka i tehnika, s obzirom na to da se brzo razvijaju, mogu pružiti veoma mnogo ekonomskom obezbeđenju rata. Stoga je značajno istraživati veze i uzajamni uticaj ekonomike, nauke i tehnike u pogledu obezbeđenja rata i ustanoviti puteve brzog realizovanja njihovih dostignuća radi poboljšanja kvaliteta naoružanja i brze organizacije masovne i serijske proizvodnje.

Ukoliko za vreme rata veći značaj budu imali kvalitativni pokazatelji u radu svih oblasti narodne privrede, teorija ratne ekonomike je pozvana da objasni metode povećavanja produktivnosti rada, sniženja cene koštanja ratnih proizvoda, ekonomisanja sirovinama, materijalima, rudama, novčanim sredstvima i dr. u tim specifičnim uslovima.

S početkom rata, ističe autor, neophodan je naporan rad svih vidova i grana transporta. Teorija ratne ekonomike razrađuje preporuke u toj oblasti, proučava takođe i druga pitanja u pogledu promene pravaca i kanala tovara i tereta, izbora mesta nove izgradnje i rejonu verovatnog obnavljanja razrušenih ekonomskih objekata, obezbeđenja transportnih duplih veza svih novih kooperantskih odnosa koji sjedinjuju industriju, kao i pitanja evakuacije stanovništva, materijalnih sredstava, kulturnih dobara i dr. iz velikih naseljenih centara, itd. Poljoprivredna proizvodnja treba da sačuva nivo koji bi omogućio snabdevanje, u dovoljnim razmerama, kako oružanih snaga, tako i civilnog stanovništva svim neophodnim dobrima i uslugama. Ovo takođe iziskuje prethodno istraživanje mnogih pitanja radi kompleksnog planiranja u oblasti poljoprivrede i sprovođenja odgovarajućih mobilizacijskih mera.

Složeno je pitanje preraspodele radnih resursa u interesu razvijanja ratne proizvodnje. Teorija ratne ekonomike, tvrdi autor, treba da pripremi i formuliše čitav niz uredbi, teza i stavova prilikom razrade balansa radne snage za vreme rata radi obezbeđenja posebnih oblasti narodne privrede i ekonomskih rejonu. U vezi s tim sve veći značaj ima istraživanje problema mobilizacije nezaposlenog stanovništva, priprema radne snage i tehničkog personala, organizovanje rada i normiranja plata zaposlenih, radnog zakonodavstva za vreme rata i dr. Neophodno je, takođe, blagovremeno razraditi sistem finansiranja mogućeg rata, posebno preraspodele novčanih sredstava u interesu razvoja ratne proizvodnje, podizanja razrušenih značajnijih objekata i novogradnje za ratne potrebe, obezbeđenja oružanih snaga i očuvanja ustrojenog novčanog

sistema i fiskalne politike — s obzirom na činjenicu da se novac smatra jednim od značajnih elemenata nacionalnog suvereniteta, odnosno sredstvom za vođenje jedinstvene i planibilne privrede.

Kao nauka, ratna ekonomika je pozvana, takođe, da neposredno sudejstvuje oružanoj borbi u vidu niza istraživanja usmerenih posebnim i specifičnim ciljevima u oblasti proučavanja ratnoekonomskog potencijala protivnika. U vezi s tim veliki značaj ima otkrivanje, u svakoj zemlji i u koaliciji država potencijalnih protivnika u celini, slabih mesta mirnodopske i ratne ekonomike, utvrđivanje profila sopstvenih oružanih dejstava pomoću kojih se može brzo i naglo smanjiti protivnikova sposobnost i mogućnost za ekonomsko obezbeđenje rata (uska grla u ratnoj proizvodnji i obezbeđenju stratejskim sirovinama i materijalima, kod transportnih veza, u pogledu geografskog razmeštaja značajnijih ekonomskih objekata i dr.).

U savremenim uslovima, jedan od najvažnijih zadataka pozadine oružanih snaga jeste dovoz (odnosno dotur) sredstava radi materijalno-tehničkog obezbeđenja jedinica. Pozadini predstoji rešavanje problema i zadataka u veoma nepovoljnim uslovima, pošto će protivnik stremiti svim sredstvima da ruši komunikacije i dezorganizuje rad na njima. U takvim okolnostima prilikom ofanzivnih operacija ne isključuje se ni mogućnost korišćenja ekonomskih resursa na teritoriji protivnika. Ovde se, pre svega, ima u vidu: transportni park, građevinske mašine za drumove, kao i druge mašine, uređaji i mehanizmi; zatim proizvodna preduzeća koja mogu obavljati remont tehnike, proizvoditi materijale kao što su, na primer, železno-betonske ploče za izradu ili obnovuoletno-sletnih staza i puteva. Posebno se ima u vidu proizvodnja tečnih i čvrstih goriva — s obzirom na zasićenost svih vidova oružanih snaga različitim borbenim i pomoćnim vozilima. Ekonomska istraživanja u okviru naučne discipline o kojoj je reč dužna su da ukažu gde i kakvi se resursi nalaze na raspolaganju.

Po mišljenju autora, bilo bi veoma korisno da se u nekim višim sovjetskim vojnim školama, u prvom redu na Vojnoj akademiji pozadine i transporta, stalno proširuje naučni program o ratnoekonomskim problemima; njega bi pripremali, kao svoj isključivi zadatak i poziv, kadrovi naučnih radnika iz oblasti ratne ekonomike. Uopšte uzev, zaključuje autor, ubuduće ekonomska priprema kadrova sovjetskih oružanih snaga, posebno onih koji se bave pitanjima materijalnog i tehničkog obezbeđenja, treba da nađe odgovarajuće mesto ne samo u vojnim školama već i u programima obuke starešina. Tom cilju treba da posluži razvijanje naučnog rada u oblasti teorije ratne ekonomike, izdavanje monografija, širenje ratno-ekonomske tematike i objavljivanje takvih tema u vojnoj publicistici.

Ekonomika i ratna veština su tako tesno povezane u savremenim uslovima, ističe autor, i toliko mnogo utiču jedna na drugu da se poznavanje velikog kruga pitanja iz oblasti vojnog dela — u vezi s ekonomskim mogućnostima, posebno pitanja pozadinskog obezbeđenja, nameće kao obavezno i neophodno za svakog oficira. Kadrovima Sovjetske armije, po njegovom mišljenju, predstoji brižljivo izučavanje svega novog u narodnoj privredi, posebno u oblasti tehnike, za vođenje rata. Još

je Lenjin isticao da u ratu pobeđuje onaj koji raspolaže naprednijom tehnikom, organizacijom, disciplinom i boljim mašinama.

Ubuduće, oficiri — vojni ekonomisti² biće isto tako neophodni kao i vojni inženjeri i lekari. Pred njima stoje složeni i mnogobrojni zadaci kako u oblasti naučno-istraživačkog rada, tako i u snaženju odbrambene sposobnosti SSSR-a.

Na kraju članka autor konstatuje da je celokupnom ličnom saštavu oružanih snaga, posebno oficirima pozadine, neophodno brižljivo proučavanje ekonomike u vezi sa daljim razvitkom svih vidova oružanih snaga i povećavanjem njihove borbene gotovosti.

LJ. P.

² U zaključku svoje studije „Strategija i ekonomika”, objavljene 1957. godine, Lagovski je, pored ostalog, predložio stvaranje posebne vojno-evidencione specijalnosti (VES) oficira — vojnog ekonomiste, koji bi se nalazio u svim vojnim štabovima i najvišim državnim organima i ustanovama, naročito onim unutar privrednog sektora.